

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@bua.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Congressen

A supervision of solidarity – An ethics of justice-doing in community work

Workshop met Vikki Reynolds georganiseerd door het NDC² (Narratief Dialogisch Collaboratief Collectief)
[Rotterdam, 14 mei 2024]

Birgit Bongaerts

Vikki Reynolds, therapeut en supervisor uit Canada, werkt met vluchtelingen, slachtoffers van foltering, verkrachting, mensen met een ernstige drugsverslaving, en met hun hulpverleners. Bij al dit zware werk is haar rode draad: het zijn niet de cliënten die ons besmetten met hun problemen en hun hopeloosheid. Het zijn de maatschappelijke structuren waarbinnen mensen onderdrukking ervaren. Niet de cliënt en de problematiek geven ons pijn of verbittering; nee, wat ons uitblust, is de 'spirituele pijn', het voelen van onrechtvaardigheid, het aanvoelen van machtspraktijken waarin cliënten en ook wij verstrikt zijn.

Reynolds haalt haar ideeën uit het sociale activisme en sociale bewegingen eerder dan uit academische kennis of theorie. Haar boodschap is: besef je positie als hulpverlener en laat dit besef het activisme voeden dat zich toont in je werk met cliënten. Ze gaat uit van een solidaire en cliëntgecentreerde positie van de therapeut, counselor en supervisor. Deze positionering richt zich niet zozeer op empathie naar die ene cliënt, maar op een besef van medemenselijkheid en connectie tussen groepen cliënten en groepen hulpverleners. We maken deel uit van dezelfde samenleving en daarom kunnen we niet

anders dan solidair zijn vanuit het besef van de – voor velen onder ons – geprivilegieerde positie die we hebben gekregen door de plek waar we geboren zijn. We zijn allen verbonden met een geschiedenis van kolonialisme en uitbuiting. Het is een solidariteit die ons verbindt met anderen, met ons lichaam, onze intelligentie en ons gevoel. Wat mensen meemaken aan schokkende en traumatiserende gebeurtenissen ontkoppelt hen van de gemeenschap. Cliënten willen niet gered worden, aldus Reynolds. Ze willen opnieuw in relatie zijn, met zichzelf, met anderen, met hun omgeving. Ze willen als mens gezien worden, eerbied ervaren, deel zijn van een gemeenschap.

Reynolds is een verteller, een geëngageerde vrouw die haar kritische maatschappelijke standpunten duidelijk neerzet en die met talrijke voorbeelden uit haar praktijk toont hoe ze een standpunt inneemt en tegelijk zeer respectvol omgaat met cliënten en hun ervaring. Ik maak de keuze om enkele van Reynolds' pijlers weer te geven die vernieuwend zijn en noodzakelijke leidraden vormen bij een supervisiepraktijk waarin supervisor en supervisant samenwerken in en aan een ethisch gefundeerde praktijk.

Onderwerp van cliëntgecentreerde supervisie is eerder een ethische worsteling dan een casus. Een casus bespreken kan immers altijd een zekere distantiëring inhouden, ook al focussen we op wat ons raakt in het omgaan met onze cliënt. We riskeren ons te beperken tot onze relatie tot deze ene cliënt. We werken daarmee niet aan duurzaamheid en solidariteit. Dit doen we wel door te focussen op wat cliënten als groep moeten meemaken. We

mogen de connectie niet kwijtraken met wat Reynolds benoemt als *the sacred*, een spirituele of ethische dimensie die ons vooral wijst op samenhang en verbinding binnen een groter geheel.

Onze spirituele pijn is de voeding voor een ethische supervisie. Spirituele pijn gaat over onze betrokkenheid, over onszelf, over verbinding met wie je wilt zijn als mens en als hulpverlener. De lasten en de pijn die we ervaren bij cliënten, doen ons soms schuldig voelen. Daarmee gaan we voorbij aan een belangrijke inspiratiebron in ons werk. Het gaat niet over schuld, maar om een antwoord op hoe verantwoordelijk of aansprakelijk we ons voelen voor wat de cliënt wordt aangedaan en de ethische grens die daarbij is overschreden.

Ongemak is vereist in supervisie. Spreek met elkaar over vanzelfsprekendheden in je denken en handelen, bevraag jezelf over je antwoorden die snel opkomen over hoe te leven, over tegenspraak binnen je eigen standpunten en over hoe je ernaar handelt. Het is aan de supervisor om erover te waken dat er in een groep niet herhaald wordt wat de deelnemers juist aanbrengen als onethisch. Spreek over verschillen; stel die scherper in plaats van kloven te dicht tussen deelnemers.

Kritiek geven aan elkaar en elkaar aanspreken op aansprakelijkheid, durven openstaan voor kritiek is cliëntgecentreerd werken. En dat laatste is ook de enige context voor kritiek: wat zegt het ons over het samenwerken met cliënten? Kritiek geven en ontvangen past in een attitude van nieuwsgierigheid, in het antwoord op de vraag: waarom doe je wat je doet? Beschouw kritiek niet als een persoonlijke aanval, maar als een vorm van activisme. Het kan een confrontatie zijn met je eigen koloniserende attitude.

We hebben nood aan verschillende gemeenschappen waarin we ons verbon-

den voelen, te weten komen waar we voor staan, wat voor mens we willen zijn. In het solidariteitsteam omring je je met mensen die je iets geleerd hebben in het leven. Dit hoeven geen levende personen te zijn. Supervisiegroepen kunnen ook solidariteitsteams zijn die in vraag durven stellen wat we als normaal en gangbaar zijn gaan beschouwen. Solidariteitsteams zijn eerder opbouwend; ze vormen je en houden je scherp in je ethische positie. Ieder van ons heeft ook een *howl-to-the-moon*-persoon nodig, iemand met wie je samen kan wenen, roepen en schelden op de misère waarmee je in je werk geconfronteerd wordt.

Reynolds demonstreerde op deze workshop hoe we in supervisie en therapie alles behalve een neutrale positie mogen nastreven. De kritische, nieuwsgierige en confronterende houding komt veel dicht bij een eerbiedige en cliëntgecentreerde positionering dan een vriendelijke, verzachtende en waarderende houding.

Reynolds schudde en duwde en stampde deuren open in mijn hoofd, en toch was dit een geweldige en inspirerende dag. Er kwamen lucht en zuurstof vrij, en het besef dat irritatie die ik voel in het werken met cliënten vormen van weerstand zijn. Niet tegen cliënten zelf, maar wel tegen de onrechtvaardigheid die wordt opgeroepen in de contexten en kaders waarbinnen we ons werk moeten doen. Dit werkte bevrijdend.

Tegelijk is Reynolds' betoog confronterend. Ze roept op ons ego buiten de kamer te houden. Om samen te durven spreken over de structuren waarin we werken en die we mede maken, hoe vriendelijk ook bedoeld. Ik moest bij dit laatste denken aan de manieren waarop we cliënten verwelkomen in onze praktijken en welke drempels we inbouwen. Je moet bijvoorbeeld nuchter zijn om op gesprek te

komen, maar met zulke eisen gaan we voorbij aan de vraag en nood van cliënten. Het zit ook in ons taalgebruik, zoals het vijandige woordgebruik waarmee we cliënten diagnosticeren, en in het objectiveren van klachten en moeilijkheden, in het vastleggen van wat behandelantwoorden zijn op klachten. Het zijn praktijken waarmee we enerzijds cliënten onzichtbaar maken en anderzijds onze eigen geprivilegieerde (witte) positie verhullen. Ik heb veel lucht gekregen en ook veel schaamte gevoeld.

Het was een rijke dag, een hoopgevende dag, een energieke dag en ook weer te kort. Ik heb veel gemist. Ik had Reynolds graag al superviserend aan het werk gezien en met haar geoefend hoe je kan bereiken dat we een supervisie tot een solidaire en mede-

menselijke handeling maken, waarin zowel cliënten als werkers als werkcontexten omarmd kunnen worden, zonder al te naïef of al te sceptisch uit de hoek te komen.

Voor wie dit en de hele dag heeft moeten missen: ik raad aan om Reynolds' artikelen te lezen en haar YouTube-kanaal te volgen.

Birgit Bongaerts is klinisch psycholoog en systeemtheoretisch psychotherapeut, zelfstandig psychotherapeut in Hoboken en senior geassocieerde trainer aan de Interactie-Academie. E-mail: birgit.bongaerts@iaac.eu

<https://doi.org/10.5553/ST/092436312024036004005>

Intergenerationele overdracht van geweld – Het doorbreken van patronen
Congres georganiseerd door Bij de Beuk
[Hoeven, 17 mei 2024]

Vera Olieslagers

Op 17 mei 2024 vond in Conferentiecentrum Bovendonk te Hoeven een congres plaats met als thema: 'Intergenerationele overdracht van geweld, (seksueel) misbruik en verwaarlozing in gezinsrelaties – Het doorbreken van patronen.' Aanleiding was de steeds complexere problematiek waar Hélène Nijhoff, praktijk eigenaar en systeemtherapeut bij Bij de Beuk, en haar team mee te maken krijgen binnen de kleine praktijk waar zij werkzaam zijn. Diverse gerenommeerde sprekers namen een grote groep bevroren professionals mee in hun kijk op dit onderwerp, en ook cliënten waren aanwezig. Ieder sprak vanuit zijn of haar eigen invalshoek en eigen

visie, maar met in mijn ogen één gezamenlijke kern: 'Vertragen en verdragen, samen voor veiligheid!' Samenwerking en een goede analyse zijn essentieel als het gaat om het doorbreken van patronen en het creëren van veiligheid.

Als aftrap van het congres werden de deelnemers uitgenodigd om samen te zingen. Het voelde in het begin wat ongemakkelijk en onwennig, maar al snel kregen de zangeres en haar muzikanten, Diny van Est met de 'Kleine Zee', de hele groep aan het zingen. Van Est sloot af met de woorden: 'Een harmonieus begin van een dag met een niet zo harmonieus onderwerp.' Hiermee was de toon letterlijk en figuurlijk gezet. Het voornoemde ongemakkelijke gevoel zette me meteen aan het denken: als ik me nu al ongemakkelijk voel, hoe ongemakkelijk moeten de gezinnen waarover het gaat zich dan wel niet voelen als het gaat om zo'n complex onderwerp als geweld?

Hoe komt het dat we die intergeneratio-